

دانشگاه علوم پزشکی
و خدمات بهداشتی درمانی اردبیل

دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

دانشکده پزشکی

پایان نامه جهت اخذ درجهٔ دکترای حرفه ای رشته پزشکی

عنوان:

بررسی میزان شیوع شپش سر و عوامل اجتماعی و اقتصادی تأثیرگذار

بر آن در مراجعین مراکز بهداشت شهر اردبیل

نگارش:

سعید نورآذر

اساتید راهنما:

دکتر حسن عدالتخواه

دکتر اسلام مرادی اصل

اساتید مشاور:

دکتر سعید صادقیه اهری

دکتر مالک اباذری

دی ماه ۱۴۰۰

شماره پایان نامه: ۰۸۷۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گواهی اصالت پایان نامه

اینجانب سعید نورآذر دانشجوی مقطع دکتری رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل تایید می‌نمایم
که :

- این پایان نامه بر اساس نتایج بررسیها/ تحقیقات انجام یافته توسط اینجانب تحت راهنمای آقای دکتر حسن عدالتخواه بوده و بوسیله خودم انشا گردیده است و در صورت استفاده از نتایج پژوهش ها و یا آثار دیگران بلافاصله به مرجع مورد استفاده استناد شده است و در قسمت منابع و مأخذ مشخصات مرجع به طور کامل ذکر گردیده است.

- مسئولیت صحت مطالب مندرج در این پایان‌نامه به طور کامل با اینجانب است.

- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

- کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان‌نامه و هر گونه محصول مستخرج از آن اعم از مقالات، چاپ کتاب و ثبت اختراع به دانشگاه علوم پزشکی اردبیل تعلق دارد و هرگونه استفاده از اطلاعات و یا نتایج، واگذاری اطلاعات به افراد دیگر، چاپ، تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان‌نامه بدون اخذ اجازه کتبی از دانشگاه علوم پزشکی اردبیل ممنوع است.

- کلیه مقالات مستخرج از این پایان‌نامه تحت نام دانشگاه علوم پزشکی اردبیل (Ardabil University of Medical sciences) به عنوان وابستگی نویسنده اول یا مسئول و با اطلاع و اجازه تمامی اساتید راهنما و مشاور به چاپ رسیده یا خواهد رسید.

- چنانچه در هر مقطع زمانی، خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاه مجاز است با اینجانب مطابق با ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت برخورد قانونی، هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی دانشجو

امضا و تاریخ

- بدینوسیله **اصال و صحت** نتایج این پایان‌نامه مورد تأیید اینجانب، دکتر حسن عدالتخواه استاد راهنما می باشد.

نام و نام خانوادگی استاد راهنما

امضا و تاریخ

تقدیم

به نام آنکه جان را فکرت آموخت خدای
را بسی شاکرم که از روی کرم، پدر و
مادری فداکار نصیب ساخته تا در سایه ی
درخت پر بار وجودشان بیاسایم و از
ریشه ی آن ها شاخ و برگ گیرم.
والدینی که بودنشان تاج افتخاری است
بر سرم و نامشان دلیلی است بر بودنم
چرا که این دو موجود مقدس پس از
پروردگار، مایه ی هستی ام بوده اند،
دستم را گرفتند و در این وادی پر از
فراز و نشیب زندگی، چگونه راه رفتن
را به من آموختند.

آموزگارانی که برایم زندگی و انسان
بودن را معنا کردند.

حال این برگ سبزی است تحفه ی
درویش تقدیم به آستان آنان...

تشکر و قدردانی

سپاس خدای را که سخنوران ، درستودن او
بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او
ندانند و کوشندگان ، حق او را گزاردن
توانند. اکنون که باید آغازی بر یک پایان
بنگارم، بر خود لازم می دانم که از اساتید
راهنمای محترم دکتر حسن عدالتخواه و
دکتر اسلام مرادی اصل و اساتید مشاور
محترم دکتر سعید صادقیه اهری و دکتر
مالک اباذری به خاطر راهنماییهای
ارزشمند نهایت تشکر و قدردانی را نمایم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
	فصل اول مقدمه
۴	۱-۱- مقدمه و بیان مسئله
۵	۱-۲- اهداف
۵	۱-۲-۱- هدف کلی مطالعه
۵	۱-۲-۲- اهداف اختصاصی
۵	۱-۲-۳- اهداف کاربردی
۶	۱-۲-۴- سوالات
۶	۱-۳- تعریف واژه ها
	فصل دوم بررسی متون
۹	۲-۱- مبانی نظری
۹	۲-۱-۱- شپش سر
۱۱	۲-۱-۲- سر
۱۱	۲-۱-۳- قفسه سینه
۱۲	۲-۱-۴- شکم
۱۲	۲-۱-۵- تفاوت های جنسی
۱۳	۲-۱-۶- تخم (نیت)
۱۴	۲-۱-۷- چرخه زندگی
۱۶	۲-۱-۸- تولید مثل و طول عمر
۱۶	۲-۱-۹- عوامل موثر بر آلودگی
۱۶	۲-۱-۱۰- رفتار
۱۶	۲-۱-۱۰-۱- تغذیه
۱۷	۲-۱-۱۰-۲- موقعیت روی سر میزبان
۱۷	۲-۱-۱۰-۳- انتقال
۱۷	۲-۱-۱۱- توزیع

۱۸.....	۲-۱-۱۲- باستان شناسی.....
۱۸.....	۲-۱-۱۳- ژنوم.....
۱۸.....	۲-۱-۱۴- درمان.....
۱۹.....	۲-۱-۱۴-۱- داروها.....
۲۰.....	۲-۱-۱۴-۲- هوای گرم.....
۲۰.....	۲-۱-۱۴-۳- شانه زدن.....
۲۱.....	۲-۱-۱۴-۴- پروسیجرها.....
۲۱.....	۲-۱-۱۴-۵- درمان در مدرسه.....
۲۲.....	۲-۱-۱۵- درمان جایگزین.....
۲۲.....	۲-۱-۱۵-۱- روغن درخت چای.....
۲۳.....	۲-۱-۱۵-۲- بنزین.....

فصل سوم مواد و روش کار

۲۶.....	۳-۱- نوع مطالعه.....
۲۶.....	۳-۲- جامعه مورد مطالعه و روش نمونه گیری.....
۲۶.....	۳-۳- روش گردآوری اطلاعات.....
۲۶.....	۳-۴- معیارهای ورود به مطالعه.....
۲۶.....	۳-۵- معیارهای خروج از مطالعه.....
۲۷.....	۳-۶- ملاحظات اخلاقی.....
۲۷.....	۳-۷- محاسبات آماری.....
۲۸.....	۳-۸- جدول متغیرها.....

فصل چهارم نتایج

۳۰.....	۴-۱- آمار توصیفی و استنباطی.....
---------	----------------------------------

فصل پنجم بحث و نتیجه گیری

۴۰.....	۵-۱- بحث.....
۴۵.....	۵-۲- جمع بندی و نتیجه گیری.....
۴۶.....	۵-۳- پیشنهادات.....
۴۷.....	منابع.....

فهرست جداول

- جدول ۴-۱ توزیع متغیرهای دموگرافیک افراد..... ۳۱
- جدول ۴-۲ میزان شیوع پدیکولوز..... ۳۳
- جدول ۴-۳ ارتباط میان ابتلا به بیماری پدیکولوز و سن، تعداد اعضای خانواده و تعداد اتاق..... ۳۴
- جدول ۴-۴ ارتباط میان شیوع ابتلا به پدیکولوز و متغیرهای مطالعه..... ۳۵
- جدول ۴-۵ ارتباط میان ابتلا به بیماری پدیکولوز و جنسیت..... ۳۶
- جدول ۴-۶ ارتباط میان ابتلا به بیماری پدیکولوز و تحصیلات..... ۳۷
- جدول ۴-۷ ارتباط میان ابتلا به بیماری پدیکولوز و میزان درآمد، خارش سر، حجم مو، سابقه فامیلی و شدت آلودگی..... ۳۸
- جدول ۴-۸ ارتباط میان ابتلا به بیماری پدیکولوز و نوع ساختمان و محل زندگی..... ۳۹

فهرست اشکال

- شکل ۲-۱ رده بندی گونه شپش سر ۹
- شکل ۲-۲ انواع گونه های شپش انسان ۱۰
- شکل ۲-۳ آناتومی شپش سر ۱۲
- شکل ۲-۴ شپش بالغ و نحوه قرارگیری تخم های آن روی مو ۱۳
- شکل ۲-۵ چرخه زندگی شپش سر ۱۵
- شکل ۲-۶ نحوه پراکندگی شیوع شپش سر در دنیا ۱۸

فهرست علايم اختصاری

DNA: Deoxyribonucleic Acid
FDA: Food and Drug Administration

بررسی میزان شیوع شپش سر و عوامل اجتماعی و اقتصادی تأثیرگذار بر آن در مراجعین مراکز

بهداشت شهر اردبیل

چکیده

زمینه: آلودگی به شپش سر یک مشکل بهداشت عمومی مهم در اجتماعات انسانی در نظر گرفته می شود و عوامل اجتماعی و اقتصادی متعددی نظیر محل زندگی، میزان تحصیلات، نوع ساختمان محل سکونت و عوامل دیگر بر شیوع این بیماری تاثیر دارند. سالانه صدها میلیون انسان به ویژه کودکان به دلیل آلودگی به شپش سر تحت درمان قرار می گیرند و بسیاری از کودکان قبل از ترک مدرسه ابتدایی ابتلا به شپش سر را تجربه می کنند.

هدف: بررسی میزان شیوع شپش سر و عوامل اجتماعی و اقتصادی تأثیرگذار بر آن در مراجعین مراکز بهداشت

شهر اردبیل

مواد و روش کار: مطالعه مقطعی از نوع توصیفی-تحلیلی بود. بر روی ۴۰۰ مراجعه کننده به مراکز بهداشت اردبیل با اولویت حاشیه شهر انجام شد. پس از معاینه از نظر ابتلا به شپش سر طبق دستورالعمل مشترک وزارت بهداشت به مدت ۲۵ دقیقه برای هر مراجعه کننده قسمت های پشت و بغل سر معاینه شد و از موارد آلودگی نمونه برداری شد و توسط متخصص حشره شناسی در آزمایشگاه دانشکده با استفاده از کلیدهای تشخیص شناسایی شد. همچنین پرسشنامه در مورد وضعیت اقتصادی و اجتماعی برای آن ها تکمیل شد. برای بررسی شیوع بیماری از فراوانی و درصد استفاده شد. همچنین برای بررسی های تحلیلی در این مطالعه از آزمون های ANOVA، کای-دو، آزمون دقیق فیشر و آزمون رگرسیون تک متغیره و چند متغیره استفاده شد.

نتایج: تعداد ۴۰۰ نفر وارد مطالعه شدند. میانگین سنی بیماران ۱۶/۸ سال با انحراف معیار ۱۳/۵ بود. ۱۰/۳ درصد از افراد شرکت کننده در زمان انجام مطالعه آلوده بودند، ۳۶/۱ درصد سابقه ابتلا در گذشته داشتند و ۵۳/۶ درصد بدون سابقه ابتلا بودند. سابقه مثبت ابتلا به بیماری پدیکولوز در زنان بیشتر از مردان بود. ارتباط معنی داری میان سن و ابتلا یافت نشد. تعداد اعضای خانواده در افراد بدون سابقه ابتلا به طرز معنی داری

پایین تر از افراد مثبت و با سابقه ابتلا بود. ابتلا به پدیکولوز به طرز معنی داری در افراد با تحصیلات پدر و مادر پایین تر، افراد با درآمد کمتر، خشکی پوست، تراکم موی بیشتر، ساکنین ساختمان های ویلایی و حاشیه شهر بیشتر بود.

نتیجه گیری: در این مطالعه میزان آلودگی با شپش سر ۱۰/۳ درصد بود که نسبت به میانگین کشوری و سایر استان ها در حد متوسط می باشد. نتایج نشان داد که آلودگی در جنس مونث و گروه سنی ۱۰-۱۵ سال و هم چنین در جمعیت حاشیه نشین شهر اردبیل بیشتر بود. بر اساس مطالعه حاضر به نظر می رسد آموزش بهداشت، بهبود وضعیت معیشتی مردم، بهبود دسترسی به امکانات بهداشتی و بررسی ابتلا به این بیماری در مراکز اجتماع انسانی مانند مدارس، خوابگاه ها و پادگان های نظامی می تواند در کاهش ابتلا به این بیماری موثر باشد. با توجه به نتایج آماری، آموزش بهداشت در مناطق حاشیه نشین شهر با همکاری دانشگاه علوم پزشکی اردبیل کمک شایانی در کنترل شپش سر خواهد کرد.

کلمات کلیدی: شپش سر، شیوع، عوامل اجتماعی و اقتصادی، اردبیل